

BRÛNSKE-BOCKEN

Nr 107 Maj 2012

Grupporsband till hushållen

Käre läsare av Brünske-Bocken!

Det är veckan efter Påsk när jag skriver detta. En förhållandevis lindrig vinter är snart slut, och vi kan se fram emot vår och sommar. Ett tag såg det ut som om våren och sommaren skulle komma väldigt tidigt, men som vanligt kom kung Bore tillbaka, så nu är allt som vanligt.

De första månaderna på året används inom vår förening till planering och förberedelser inför den kommande säsongen. I år blir det en något tidigare start, eftersom vi redan 12-13 maj anordnar en antik- och samlarmässa. Den är ett försöksprojekt, som vi ännu inte vet hur vi kommer att lyckas med, men just nu ser det i alla fall bra ut vad gäller utställarnas intresse.

BRÜNSKE-BOCKEN

ANSVARIG UTGIVARE

Birgit Södervall
0570-570 42
b.sodervall@hotmail.com

REDAKTIONSGRUPP

Leif Nyman
0570-911 17
nyman.leif@telia.com

Evy Nordensson
0570-560 98
ewy.nordensson@telia.com

GRAFISK FORM

Stefan Hensdal
0570-522 08
stefan.hensdal@gmail.com

FOTOGRAF

Första sidan: Gunnar Wihlberg
Motiv: Järnvägsbanken vid
Gunnarsbyn

ANNONSPRISER

Helår-två nummer.
1/4 sida 2 000 kr
1/8 sida 1 000 kr

TRYCK

RAMSTRÖMS TRYCKERI
SUNNE

Ett välbesökt årsmöte ligger bakom oss. Två av våra styrelsemedlemmar, nämligen Christer Hedberg och Fredrik Johansson hade avböjt omval och i deras ställe valdes Ellinor Engström, Edane och Niklas Österberg, Smådal. Vi hälsar dem hjärtlig välkomna i styrelsearbetet.

Senare under sommaren anordnar vi Hantverksmässan 29 juni till 1 juli. Nytt för i år är, att MC-veteranerna kommer att förlägga sitt veteranrally till Skutboudden den 1 juli. Detta rally har tidigare gått i Gunnarskog, men är nu flyttat till Brunskog-Mangskog. Vi tror, att det blir ett intressant evenemang att kombinera med konsthantverk och bruksföremål. Vår egen veteran-byggar-grupp har redan börjat planera hur och när både antikmässan och hantverksmässan skall byggas upp. Våra veteraner gör ett fantastiskt arbete och förtjänar en särskild eloge.

Tre veckor senare är det så dags för den 50:e Gammelvala. Förberedelserna är i gång med bl.a. en jubileumskommitté som i samarbete med Programgruppen försökt komponera ett så attraktivt program som möjligt. Sedan gäller det att vi lyckas marknadsföra oss på olika plan. Med gemensamma krafter vill vi göra detta till en riktigt lockande festlighet.

I Hembygdsrörelsens tidning "Bygd och Natur" nr 1/2012 läste jag följande siffror:

I Sverige finns minst 210 000 ideella föreningar. 3,5 miljoner människor i åldern 16-74 år arbetar ideellt. (För att inte tala om de som är äldre än 74 år). Hälften arbetar aktivt och lägger genomsnittligt ned 16 timmar per vecka. Den totala summan blir ca 400 000 årsarbeten och motsvarar 3 % . Ideellt arbete har nu värderats av EU till 180 kr/timmen. Sett till vår verksamhet, där 1000-tals timmar läggs ner varje år, så förstår man - vad vi alla vetat tidigare - att vi aldrig skulle klara oss utan de ideella krafterna. I en undersökning från Ersta-Sköndals Högskola konstaterar man, att viljan att arbeta ideellt ökar. Det bådar gott för framtiden.

Tack till Er alla, som offrar tid, intresse och krafter i vårt arbete. Att Ni är värdefulla visste vi förut, men ibland är det bra att kunna bevisa det med siffror.

Nu ser vi fram emot vår och sommar. Vi träffas säkert på Skutboudden eller i andra sammanhang. Du är välkommen i föreningsgemenskapen Glad sommar!

Birgit Södervall

NÄR JÄRNVÄGEN KOM TILL BRUNSKOG – FÖR 140 ÅR SEDAN!

Fortsättning från förra numret

Banvaktstugornas tid

Byggandet av järnvägen hade gett många arbete, inte bara för läggandet av bandelen. Även byggandet av stationshus och de många banvaktstugorna med tillhörande byggnader som uppsattes, gav arbete. Från Stockholm till Arvika fanns inte mindre än 410 banvaktstugor. De flesta är idag rivna eller bebos som sommarstugor.

Av de tre som fanns i Brunsberg är en sommarstuga och en ägs fortfarande av SJ och används av dess sportklubb i Kil och den har nr 399. Av de två i Gunnarsbyn är en kvar som privatägd. Den i Skärmnäs är kvar nästan i original och beboddes i många år permanent efter det att banvakten Albin Bergqvist flyttat till Edane efter pensioneringen, efter att ha tjänstgjort där i 30-tal år.

Elna Hallberg, som i slutet av sin levnad bodde i Edane, och mest känd som kantor i Kapellet i Edane, flyttade dit med sina föräldrar 1947, då man hyrde några år, innan SJ började sälja ut banvaktstugorna i början på 1950-talet. Till vaktstugan hörde även uthus med en ladugård med plats för en ko, tvättstuga och jordkällare bl a. Man fick ström från SJ och betalade till dem. SJ hade bara 1 fas, men en transformator gjorde om strömmen till växelström, så man fick 220 v.

Blev strömmen bruten i Skärmnäs, lyste det alltid i Vaktstugan. SJ levererade ström ända in på 2000-talet. Men vid åskväder var det inte roligt att bo där! Tågen däremot hörde man inte varken dag eller natt. Man vaknade bara om det kom något extratåg! Skärmnäs Vaktstuga har nummer 402 och uthusen är fortfarande målade i SJ:s signalfärger. Rött som betydde stopp, vitt var lika med klart och grönt stod för varsamhet. För sitt välbevarande, finns den upptecknad i Arvika Kommuns kulturhistoriska inventering 1972-1976.

Det fanns ytterligare åtta banvaktstugor fram till Arvika. Edane hade två stycken, en öster om stationshuset på andra sidan vägen och den andra vid nuvarande brandstation. Inte heller Gryttoms och Ingerbyns finns kvar, däremot Nytorps banvaktstuga. Myroms är en av de få som bebos permanent, även nu som konstnärsbostad. Skansen, mitt för Mötterud och den vid Lycke finns inte kvar. Däremot den sista före Arvika station vid Sägudden, som är nummer 410 och även den bebos året om.

Banvaktstugan i Stora Skärmnäs 2012.

Banvaktstugans uthus 2012.

Järnvägsnätet i sig var en stor arbetsplats i närmare 80 år med mycket manuell arbetskraft. Det var vanligt att rallare som varit med och byggt banan blev stationerade som banvakter. Därtill kom brovakter, banarbetare, stationskarlar, stationsskrivare, resgodspersonal och den högst uppsatta stinsen. En banvakt skulle hålla bansträckningen i ordning och fick avsyna meter för meter. Han gjorde regelbunden översyn av rälsen, som rörde sig både sommar och vinter. Han i sin tur hade ett arbetslag knutet till sig, som han var lagbas över. Även slipersen fordrade översyn även om de varade i 30-35 år. Banvaktens översyn på dressinen, i vanligt talesätt "tralla", var långt ifrån ofarligt. Flera blev ihjälkörda av tåget, det var svårt att höra när tåget kom. Så skedde med banvakten Piltén i Moriansfors i mitten av 1940-talet när han körde med dressinen. Ibland kom extra godståg eller man glömde sig. Flera har vittnat om hur de räddat sig i sista stund från att krossats av ett framrusande lokomotiv och hamnat med både dressin och sig själv rullande utför banvallen, däribland Algot Hansson som var den siste banvakten i Brunsberg. Han mötte även ett tåg i tunneln en gång och fick lyfta upp dressinen mot sig. Algot brukade stiga av dressinen, lade örat mot rälsen för att höra om det kom något tåg.

Banvakt Albert Bergqvist, Skärmnäs 23 feb 1924.

Brunsborgs siste banvakt Algot Hansson (till höger) tillsammans med svågern Henry Broberg, Brunsberg's siste mjölnare. Båda i 85-års åldern 1996 i Brunsberg.

Ånglokens tid

För att ångloken skulle fungera fordrades en stor arbetsstab enbart för dem. Sigvard Jansson, Arvika har berättat för mig hur han arbetade med service kring ånglok och som eldare i sex år, men det var förstås innan hans karriär som Gammelvalapolis för 50 år sedan. Han började arbeta 1949 som 18-åring på linjen Arvika – Mellerud, med utgångspunkt från Årjäng. Där fanns ångloken kvar längre. Det var 13 st loklag med lokförare och eldare plus två reserver på den sträckan. Det var mycket jobb innan ett ånglok kunde starta. Först och främst skulle loket smörjas med tre olika sorters oljor och som säkerhetsåtgärd fick man ändå vid någon station gå ut och känna på lagren. Mellan Årjäng och Mellerud var det 9,6 mil och inför den turen skulle påfyllas 3 ton kol och 20 kubikmeter vatten. Därtill sand, som fick hinkas upp på loket i axelhöjd och var således ett tungt jobb. Sen klättra upp ovanför pannan och hålla detta i sanddomen. Därifrån gick ett rör framför hjulen om man behövde sanda på rälsen. Det var nödvändigt i lövfällningens tid, annars slirade det. Som tillbehör skulle också en stor och tung gasoltub påfyllas, att användas till lyse, då el saknades. Under kriget hade man vedeldning och då fordrades två eldare samt en vagn efter med ved. Att vara eldare var både ett hårt och smutsigt jobb. Mycket passning så inte ångtrycket sjönk. Särskilt vid uppförsbacke och med tunga godståg. Ett godståg kunde väga 350 ton. Mellan Åsensbruk – Mellerud var det slättland och då kunde tåget väga 1000 ton. Inför den enda uppförsbacke som fanns på sträckan, gällde det att elda för högtryck och ta fart. Vid påfyllnad av kol gällde det att vara snabb, så inte trycket sjönk av kylan, när luckan öppnades. Därför fick man öppna med vänsterhanden och sen snabbt fatta tag om skyffeln med båda händerna, skyffla snabbt men samtidigt noggrant sprida kolet jämnt och stänga luckan inför varje nytt skyffeltag. Det bländande kritvita skenet från eldstaden var därtill besvärande. Lika mycket passning fordrades för att kolla vattennivån och man fick mata på undan för undan. Den mörka delen av dygnet var besvärande, då gasollamporna knappt gav något ljus. I stället lärde man sig banan och när det lyste i något hus, visste man var man var och eldade efter hur linjen såg ut. När man kvällstid körde från Årjäng till Arvika fanns övernattningsrum där för 2 lag då det kunde vara både godståg och persongodstrafik. Tågen kördes då in vid Haga och togs om hand av stallpersonal för smörjning och påfyllnad på kvällen samt såptvättning av hytten. Även golven tvättades sommartid, om vintern fick man nöja sig med torrborstning. Tidigt på morgonen, flera timmar i förväg började man elda för att få upp ångtrycket. Sigvard var vikarierande eldare och dess emellan var han i lokstallet och servade lok, kanske 3-4 st om dagen, tillsammans med en reparatör. Han fick också vara i kolgår'n och slagga loken och ta vara på kolstybben. Ett ständigt återkommande jobb sommartid, var att kratta sanden och köra den torra till förvaring, eftersom det var bara den som kunde användas på rälsen till lokets sandning. Ångloken fordrade som sagt mycket arbete för att vara i gott skick. I Årjäng kunde man göra mindre reparationsarbeten. På Åmåls lokstation gjorde man helrenovering och plockade ner alla delar för sig, där fanns pannverkstad, hjulverkstad och maskinverkstad. En helrenovering kunde ta flera månader. Det var vanligt att arbete inom järnvägen gick i arv från far till son. Så också i Sigvards fall, då farfadern varit stationskarl och fadern lokförare.

Järnvägen en samlingspunkt

Gösta Nilsson, en gång spelman på Gammelvala, och uppväxt på Sundgårdet i Lilla Skärmnäs, mitt emot järnvägsbanken kunde åse ångtågets vedermödor att komma över Värmeln. Godstågen tappade ofta fart och orkade helt enkelt inte över järnvägsbanken. Tåget stannade och man fick elda på ordentligt, backa och ta ny fart. Inte nog med att tåget fick puffa och stöna sig uppför banken – i Gunnarsbyn kunde nästa hinder slå till. Där på herrgården bodde ett brödrapar, som var fulla i spe och smetade in rälsen med såpa. Detta med påföljd att tåget stod och slirade och pojarna låg i diket och hade roligt och inspekterade händelseförloppet. När tåget sen kämpade sig fram till Reuter, var uppförslut på båda sidorna om järnvägsbron till Skärmnäs. I folkmun, bad tåget om hjälp av Reutergubben som bodde där, och tåget sa i takt med ångpuffarna – ”Hjälp mig Reuter, hjälp mig Reuter.” När tåget kom över knega, sa tåget i rask takt – ”Tack för hjälpa, tack för hjälpa, tack för hjälpa!”

Ungdomen samlades ofta på söndagskvällen vid denna järnvägsbro till tåget halv tio. När tåget kom pustande och rykande var de var helt borta i röken. Dessa träffar pågick ända in på 1940-talet. Så gjordes överallt och Sigvard Jansson bekräftade, att så var fallet även på de sträckor han körde, det var svart av folk vid alla stationssamhällen på söndagarna.

Ånglok vid Brunsbergs station omkring 1900.

Då var det inte så konstigt att en bandymatch blåstes av, då Edane och Mangskog spelade på Värmeln vid Edane. I förväg bad man domaren blåsa av matchen när tåget kom – med motivering: -” di ifrån Mangskogen har aldrig sett ett tåg!!” När det var slut på ångloksepoken föreslog skollärare Lundberg sina Skärmnäselever att gå till järnvägsbron nästa dag, då det första elektrifierade tåget kom. Det gjorde man, och de tyckte det var konstigt att uppleva frånvaron av all rök, som vanligtvis omgav dem. Tåget hade ju också gått mycket tungt från Gunnarsbyn. Det förekom ibland på både 1950- och 60-tal att ånglok fick vara i drift och dra såväl godståg som persontåg, om något fel uppstått.

Från ångloksperioden, berättade en gång Elsa Dahlberg (syster till forne Gammelvalamedarbetaren Cronje Dahlberg) följande för mig, då hon var 93 år. Hennes far, J.A. Dahlberg var stins i Brunsberg och familjen bodde ovanpå stationshuset. Hon och kyrkosångaren Martin i Hage (Hagegård) hade ett vänskapsförhållande och vid sina besök i Hage följde han henne hem. Först gick man genom skogen till Grusere vid Tovdalsvika och då sjöng han med sin kraftfulla stämman, så det rös i henne. Sedan följde man järnvägen över banken och genom tunneln. Ibland hände det att det kom ett tåg när de befann sig i tunneln, då skyddade han henne mot luftdraget.

Vid tågfärd förbi Brunsbergs station, efter sina kyrkoupptredanden, slängde han chevaleres´kt ut den blom-bukett han förärats vid sitt uppträdande, till stinsdottern Elsa. Vid Grusere fanns en kur kvar sedan tiden man tog grus vid Tovdal till järnvägsbygget och där låg det ofta luffare över”.

Att promenera på järnvägsspåret var egentligen inte tillåtet, men vissa fick dispens och kunde köpa en ”gång-biljett” över till Brunsberg. Det gick en stig över tunneln, men andra valde att passera genom tunneln. Innan bilen var varje mans egendom, sågs järnvägen som en landsväg, som kortade sträckan betydligt. Detta utnyttjades överallt. Dan Lerfelt i Gunnarsbyn har berättat: ”att det kunde komma som ett lämmeltåg med folk gåendes mot Brunsberg”. Lokförarna visste om detta och tåget tutade långt innan tunneln och då gällde det att häva sig av spåret. Men var man i tunneln fick man vara aktsam och han gjorde som de flesta andra, lade sig ner i tunneln när tåget kom innanför det räcke som gick längs med tunneln på ena sidan. Det var inget märkvärdigt, man visste att det gick bra. Man höll för öronen, det skakade och dundrade våldsamt och man var knappt 1 m från tåget, som dessutom ibland var utrustat med påsatta kättingar, som var lösa och slängde. Redan en vecka efter invigningen av järnvägen 1871 omkom en man från Tovdal i tunneln.

Elektrifieringen av Nordvästra Stambanan

Det skedde under åren 1935 – 1937. I april 1937 stod banan elektrifierad och klar mellan Kil och Charlottenberg. Även vid detta byggande skedde en olycka vid Brunsbergs-tunneln . Ett stenblock lossnade och en järnvägsarbetare krossades. Nu ersattes svängbron från 1902 vid Gunnarsbyn med en fast järnvägsbro. Järnvägsbanken var tidigare låg, men fick nu höjas liksom bron som också förstärktes. Man göt nerifrån botten och upp och detta var ett AK-arbete. Undertecknads far var med på bandelen Strömptorp – Charlottenberg som banarbetare under dessa år.

Han kom då att träffa min mor, som under en tid var piga hos banvakten Emil Högsten i Myrom.

En dag kom banvakten glädje-strålände cyklandes på dres-sinen och berättade för sin fru, att han träffat på en son till Anders Grähs från Strömptorp. Högsten hade tidigare varit banvakt i Strömptorp där min far var uppväxt. – ”När de kommer häråt skall vi bjuda in dom på kaffe, tyckte han.”

Min mor uttryckte med förvåning – ”Gräs, så kan väl ingen heta? Det skall allt bli roligt, att se hur en sån person ser ut!”

Rallargänget under förstärkningsarbetet i samband med elektrifiering av banan.

Det blev kaffejudning och när de tackade och skulle gå, spelades en hambo på radion. Han som skulle bli min far, tog några hambosteg och min mor som kom från en dansant familj, tänkte beundrande – ”Åh, kan han dansa hambo också!” Det sa klick, och sen har det dansats åtskilligt på både köksgolv och dansbanor. Banvakten Högsten blev inte långt efteråt påkörd av tåget mellan Nytorp och Myrom i april 1936. Han hade fått en telefonrapport från Charlottenberg, att ett ensamt extralok skulle passera till Kristinehamn, men glömde bort det. Han försökte rädda dressinen, men misslyckades och omkom. Han fick en hederlig begravning med paradering och fanor.

En annan familjehistoria kan berättas. Banvakten i Gryttom, Ernst Andersson hittade en dag på sin inspektionsresa en fin damkänga, som han tog vara på. Det gjorde banvakten i Myrom också. Detta berättade de för varann och antog att det var ett teatersällskap som tappat dem. De hörde sig för med varann om inte den andre kunde lämna ifrån sig kängan, så att det blev ett par, att överlämna till frun, men nej, ingen ville!

Åren gick, banvaktens fru i Myrom dog. Då överlämnades kängan till banvakten i Gryttom, och där blev de liggandes tills sonen Holger överlämnade dem till min syster Berit i Gryttom. Hans motivering var – ”du, som tycker om att klä ut dej”. De passade perfekt på Gammelvala förstås! Gamle skomakaren på Gammelvala bedömde dem som värdefulla eftersom de var handgjorda och nu används de mera sparsamt där.

Rallargänget på kaffe hos banvakten Högsten (till vänster) i Myrom.

Evy Nordensson

Fortsättning i nästa Bock!

Skutbouddens Restaurang

I ljus och trevlig miljö kan vi servera både små och stora sällskap. Välkommen att kontakta mig så ska vi finna en bra lösning på dina önskemål.

Med vänliga hälsningar
Linda-Marie Bergsten
0570-521 35

Banken som påverkar livsvillkor i bygden

Vi väljer att ta beslut som gör att vi kan ge bästa möjliga service till den som bor och verkar i västra Värmland. Vår beslutsgrund är betydligt bredare än den kortsiktigt ekonomiska. Vi värnar om vår bygd. Vi tror på en god ekonomisk och social utveckling här, på en bra framtid, helt enkelt!

Välkommen in! Edane 0570-502 02

Westra Wermlands
Sparbank

VI TÄNKER SOM DU

www.wwsparbank.se

Mangskogs Bygg &
Markprodukter AB

Vi har allt från
grund till tak.

Öppet:
Vardagar 7-17
Lör. 9-13

Mangskogs Bygg & Markprodukter AB
Tel: 0570-91011
Grytterud Elfvik 2
67196 Mangskog

mangskogsbyggomarkprod@telia.com

Brunskogs Husmodersförening

Brunskogs Husmodersförening har haft ett fullspäckt verksamhetsår 2011. Sex månadsmöten har hållits och dessa har föregåtts av styrelsemöten. Dessutom ett välbesökt årsmöte med 75 medlemmar. Drygt 100 deltog i vårt 60-årsjubileum tillika sillsexa i september.

Fyra medlemmar reste till landsmötet i Växjö under 20-22 maj, där deltagare från hela Sverige samlats. Två st. representerade vid Nordiska konferensen i Göteborg 19-21 augusti tillsammans med kvinnor från Norge, Finland och Island.

Vi har företagit en resa till Västergötland, där vi tittade på påskliljor i Fagerås och guidades på Nääs slott. I augusti reste vi till Örebro med Vadköping och Bastedalens Kinapark, samt Naturens Hus. Krokonilen i Charlottenberg och Åmotfors kyrka besöktes vid en kortare dagsresa.

Två dagar tillbringade vi på Vävmässan i Borås och en kvällsresa gick till Mellerud och "Trådräknarna i Nordals härad", där vi lyssnade till föredrag och beundrade vävutställningen i biblioteket.

Våra studieledare har sett till att vi haft tre vävcirklar, brodericirklar, läsecirklar och broderi på vadmal, samt ullkurs under året. De senare deltog även med egen monter vid Färfesten i Kil.

Vi har en omfattande kaffeservering under sommaren, samt vid Höstmässan och Julmarknaden. Medlemmarna bakar allt bröd till Kaffestugan och till Kafe Tunet under Gammelvala. Inkomsterna från detta liksom från lotterier och försäljning av hantverk delas ut i form av anslag och gåvor. Denna summa uppgår till nästan 200 000 kr. Det har delats ut fyra ungdomsstipendier på totalt 12 000 kr.

Medlemsantalet vid årets slut var 204.

Två av våra gamla trogna medlemmar avled under 2011, nämligen Greta Andersson och Anna Fridlund.

Vi har en fin gemenskap i Vävstugan på tisdagarna och du är hjärtligt välkommen dit mellan kl. 09 och 13.

Husmodersföreningens 60-års jubileum på restaurang Skutbouden

Dags för den femtionde Gammelvala!

Visst känns det obegripligt att vi detta år skall fira den femtionde Gammelvala! Från början betydde Gammelvala just de gammaldags arbetssätten, som vi försökte levandegöra.

Därför ger vi här på några sidor prov på ett fåtal arbeten och deras utövare.

Många andra skulle kunna visas. När vi ser korten tror vi, att vi alla minns många av dem som varit med och bidragit till Gammelvalas framgång.

Vi minns dem med tacksamhet och glädje.

Men vi vill också visa, att ansvaret och arvet går vidare - ibland genom samma släkt. Det känns bra.

Tidevarv komma, tidevarv försvinna - släkten följa släktens gång

Kyrkoherde Lennart Nilsson släpper iväg Fredsduvan inför en stor Gammelvalapublik.

Gustaf Alfredsson visar näverflätning. Gustaf var en av initiativtagarna till att visa gammalt hantverk på Gammelvala.

Linberedning

Smeden Nils Börjesson spelar vid linbastun.

Stämningen är hög vid linbråkningen. Här vevar Stellan Olofsson till kommentarer från Anna Nyström.

Lilly Andersson käftar lin.

Elin Norén häcklar lin.

Anna Lisa Andersson spinner lin.

Slagtröskning

Slagtröskning på Gammelvala omkring 1970-
Till vänster Ander Olsson Ö:a Furtan och till höger Helmer Naulé.

En yngre generation slagtröskare.
Till vänster Viktor Harju och till höger Magnus Nytomt.

Kunskapen går vidare inom familjen. Per Naulé lär sonen
Herman de viktiga handgreppen.

Tjärbränning

Veden som ofta består av vresiga rötter huggs här till stickor i lämplig storlek. Peter Lingvall till vänster, mannen i bakgrunden är en besökare, Johannes Neiker i mitten och Per Falkevik.

Tjäran bränns ur veden.
Gieslinde Forkel guidar publiken.

Tjäran rinner ned i ett träkar vid tjärbränningen. Här övervakas flödet av Sven Engertorp till vänster och John Erling Ernstsson.

Alf Silja - en huggare med färg.

Tidigt en sensommarmorgon i andra världskrigets beynnelse sopade en gårdskarll trotoaren runt fastigheten i kvarteret Läkaren i Arvika. En främling kom då fram och frågade, om han visste om något arbete, helst vedhuggning eller trädgårdsarbete. Jo då, disponenten för den här fastigheten behövde någon, som kunde hugga kastved bort i Brunskog. Alla fastighetsägare skulle se till att de hade ett lager av ved i händelse av avstängning eller minskad import.

Disponenten var chef för ett familjeföretag med hyreshus i Arvika. Familjen ägde även en skogsfastighet på 70 tunnland. Nu skulle disponenten skaffa huggare och körare för att säkra tillgången på bränle. Personen som sökte arbete hette Alf och var från Fryksdalen. Till skillnad från många andra arbetssökande var han van och villig att arbeta i skogen. Alf kunde hänvisa till en kronojägare i Björneborg. Denne lämnade de bästa vitsord och landsfiskalen i Arvika hade ingen kännedom om någon fryksdaling som var efterlyst.

Annan bostad än en enkel skogskoja 5 km från bebodda trakter kunde inte uppbringas, men den passade Alf precis. Verktyg och lämpliga kläder och skodon anskaffades och Alf fick ett förskott för inköp av mat. Disponenten var ytterst skeptisk till hur en liten kortväxt mager person skulle orka med det hårda arbetet. Han anvisades dock en vedstämpling nära kojan.

Ett besök 14 dagar senare skingrade alla tvivel. Alf visade sig vara en huggare, som hade blick för organisation av arbetet, fin teknik och välskötta verktyg. Nya förskott utbetalades och annan bostad hyrdes. Alf vägrade att flytta från sin enkla koja, som saknade allt utom spis, väggar, golv och tak. Kom inte med några dumheter. På ”bygda” i en lillstuga hos en bonde ville han inte vara. Han påstod också att han alltid drömt om att få bo ensam på skogen. Dessutom behövde han inte gå så lång väg till och från huggningen.

Snart började rykten gå i bygden om den mystiske mannen, som bodde ensam i en koja långt ute i skogen och var en ”jävel” på att hugga kastved. Alla missbruk av annat än snus och kaffe kunde dementeras, men ingen visste ändå riktigt vem han var. Alf visade sig, förutom att vara en duktig skogsarbetare, också ha stora kunskaper om flora och fauna på både svenska och latin. Någon fuskmakare var han definitivt inte. En för avverkningen anlita avmätare kunde inte minnas att han någonsin behövde underkänna det arbete och de vedmetrar Alf högg.

För att bryta isoleringen och följa krigshändelserna byggde Alf en batteriradio med underlag från Strålin & Persson. Det största problemet var att frakta fotogen och mat till det ensliga bostället. Många ortsbor gjorde sig ärenden till markerna där kojan låg.

Arbetet pågick som vanligt hela första vintern, men plötsligt var Alf försvunnen. På hösten dök han upp och ville fortsätta sitt arbete. Inte heller nu ville han byta bostad. Så småningom framkom, att ”semestern” var ett jobb hos Cirkus Scott som extra tältarbetare. När cirkusen kom till en ort anställdes ett antal personer för att hjälpa till att resa och riva cirkustältet. När det var klart fick alla avlöning och besked om nästa spelplats. Då gällde det att komma dit och på nytt anställas osv. Detta passade Alf utmärkt och på köpet fick han besöka många platser i landet.

Alf var född 1910 (enligt honom själv ett resultat av storstrejken 1909) och tillhörde 1930 års mönstring till militärtjänst. Försvarsmakten skulle då som nu skrotas ned och klena och småväxta beväringar blev frikallade.

Med det militära var det alltså inga problem, men så småningom måste även Alf skaffa ransoneringskuponger. Det gick inte att i längden leva på konserver med kupongfritt rävkött. Senare kom lagen om källskatt, vilket ledde till att Alfs identitet måste klarläggas. Nu vaknade myndigheterna till och två fjärdingsmän kom med en delgivning. Det var barnavårdsmyndigheten i Sunne, som sökte och då lättade mystiken.

Alf hade alltid som förr om vårarna på 1930-talet varit i Marstrand och jobbat hos en trädgårdsmästare, men kustartilleriet hade nu lagt beslag på markområdet. Det var bara att återvända hem till Fryksdalen och den kvinna han då var sammanboende med. Han kom hem sent på natten, och fann sin gravida fästmö sovande med en okänd man. Det var att lägga förlovningsringen på köksbordet och försvinna. Han tänkte resa så långt bort som möjligt, men pengarna räckte bara för en biljett till Arvika. Nu var han genom delgivningen upphunnen av verkligheten och fick finna sig i att under många år avbetala på "nöjesskatten", som han själv kallade vårdnadsbidraget.

Man skulle kunna tro att freden 1945 innebar att ingen mer ved skulle behöva huggas och man skulle kunna återgå till fossila bränslen. Så blev inte alls fallet. Europa låg i ruiner, folket frös och svalt och alla transporter var anpassade till militära behov. Dessutom tog den svenska valutarens plötsligt slut, bl a beroende på det olyckliga avtalet med krediter till Sovjet. I efterlämnade räkenskaper för ovannämnda skogsfastighet framgår, att för åren 1940 till 1947 högg 13 663 kbm kastved. För år 1948 är 596 kbm och år 1949 är 771 kbm upptagna i räkenskaperna. En vanlig ackordslön för slitet med kastved var 4-6 kr per meter. Alf högg inte allt. Många ortsbor finns upptagna som huggare och körare, men Alf var i vart fall ensam om avverkningarna år 1948-49. Först därefter kom leveranserna av olja och kol igång i normal omfattning.

Vinnare på vedkrisen blev skogsvården. Betydande arealer yngre skog fick en nyttig genomhuggning. Några stora pengar blev det aldrig för skogsägarna. Allt var noga priskontrollerat av myndigheterna och ett vanligt rotnetto var 1-2 kr/kbm. Ungefär samma belopp erhöll skogsägarföreningarna som ett slags förmedlingsprovision från staten för all kastved som högg i verksamhetsområdet, oavsett om det såldes genom föreningen eller inte.

Vinnare i det fallet var - som alltid - föreningarnas direktörer, som hade provisionsbaserade löner.

Alf blev inte arbetslös då vedhuggare inte längre behövdes. Hans kunskaper i trädgårdsskötsel var efterfrågade och vidare kom den s k Koreakrisen med en våldsam prisuppgång på skogsprodukter. När en bilväg byggdes in i området nära hans kära skogskoja ville han inte längre vara kvar på skogen. Han flyttade ner till "bygda" i Brunskog, där han arbetade i jord- och skogsbruket. Alf var absolut ingen eremit. Ständigt full av roliga historier och berättelser med erfarenheter ur sitt händelserika liv upplevdes han snarast som normalt social.

Trots de hårda åren i skogen kunde ingen påminna sig att Alf någonsin var sjuk eller klagade över krämpor. Snus och kaffe botade allt. Någon omsorg för morgondagen visades aldrig. När han en tidig juldagsmorgon överraskades med vedhuggning vid stugan han hyrde sa han med en axelryckning "att det skulle vara ett elände vid ev. dödsfall om arvingarna skulle bråka om en hög klaven ved". Därför fanns det ingen anledning att samla på något och absolut inte på ved.

Alf bodde kvar på "bygda" som pensionär. Genom en olyckshändelse i samband med en fisketur omkom han i oktober 1986.

Skogsarbetare och hästkörare arbetade under primitiva förhållanden, ofta i stark kyla med vad vi idag kallar primitiva verktyg, dåliga kläder och många gånger usla förläggningar. De räddade - även om de själva frös - befolkningen i tätorterna från att frysa och dessutom någon gång i veckan få lyxen att tappa upp varmvatten för bad och tvätt. Genom den ved- och träkolseldade gengasen upprätthölls också kommunikationerna.

Dessa insatser är värda mycken heder. De är dessutom värda att minnas i alla skogshistoriska sammanhang.

Bengt Nyström

Museet under Gammelvala

I museet på Skutboudden kommer under Gammelvala att visas foton tagna under Gammelvalas 50 år och alla poststämplarna ända från premiäråret 1967 och framåt.

Dessutom tänker vi visa exempel på hemslöjdsalster från de 50 åren. Till den utställningen behöver vi hjälp att hitta hantverk gjorda av slöjdare, som medverkat på Gammelvala.

Kanske har Du till exempel en eldtång eller koskälla signerad NB (Nils Börjesson Kronan) en björkrotskorg av Maja Gustafsson eller en björnmossematta tillverkad av Gulli Sundström. Kan du tänka dej att låna ut föremål under Gammelvala så lämna in dem på kontoret och skriv tydligt tillverkare och ägare. Tack på förhand !

Museikommittén

Martin Liljestrand från Åsen i Bråten rotslöjdar.

Brunskogs Husmodersförening

Du som vill arbeta inom styrelsen i Brunskogs Husmodersförening är hjärtligt välkommen.
Anmäl dig till Anna Lena Nilsson, tel 0570-523 15, eller någon annan i styrelsen.

Brunskogs Husmodersförening Hem och Samhälle har inrättat ett stipendium för ungdomar från bygden.

Är du mellan 15 och 25 år och behöver ett ekonomiskt tillskott för studier eller specialintresse, kan du söka hos oss. Det kan t. ex. vara en sommarkurs eller ett projekt av något slag. Skicka en skriftlig ansökan där du berättar lite om dig själv, samt en motivering till varför du söker. Ansökan skall var hos oss före den

1 september 2012

Har du frågor kan du vända dig till någon av oss i föreningen.

**Brunskogs Husmodersförening c/o Anna-Lena Nilsson, Vikene Tomtebo
671 94 Brunskog Telefon 0570-523 15**

Herrgårdsliv 1866

Elof Persson, vår förre ordförande, lade ner en massa tid på renskrivning av gamla dokument och intervjuer. Bl.a. fick han ta del av Karl-August Laurells - på Gullsby Herrgård - dagbok från 1866. Han gjorde då några utdrag, som vi återger här.

Karl-August Laurell var född 1845 på Gullsby Herrgård, son till lantmätare Lorentz Laurell, som var delägare i Värmlands första pappersbruk, dvs Gullsby pappersbruk.

Nyårsdagen 1866 sitter K A Laurell i sitt rum på herrgården och skriver i sin dagbok minnen från den gångna höstterminen vid Karlstads Läroverk.

”Rektor Wallinder avslutade terminen med ett mycket vackert tal, i vilket han berömde ynglingarnas flit och seder, vilka senare varit mycket goda.

Dagen därpå den 21 december kl 3 stego vi upp och avreste från staden ½ till 5.

Resan gick väl och kl 4 voro vi hemma. Det var en glädjedag, då man kom hem ifrån en så lång skilsmässa.”

Före järnvägens tillkomst var hästskjuts enda kommunikationsmedlet. Resan mellan Karlstad och Brunskog tog omkring 12 timmar, allt beroende på väglaget. Efter råd och lägenhet hade man att välja mellan postdiligens och gästgivarskjuts och eget ekipage. Diligensen drogs i regel av två eller tre hästar och taxan för transporten var år 1867:

För heltäckt plats 1 Riksdaler 20 öre per mil, för halvtäckt plats 1 Riksdaler 20 öre per mil, för otäckt plats 80 öre per mil.

En resa mellan Karlstad och Brunskog gick alltså på ca 7 Riksdaler. Räknar man om det i nuvarande penningvärde, så förstår man, att detta inte var något resätt för ”vanligt folk”.

”Julafton på förmiddagen inlade jag julklappar. På middagen doppade vi i grytan, såsom alltid sker.

På aftonen tändes julgranen och vi mottogo i allmänhet en stor mängd julklappar. Mina julklappar voro: en skrivbordsmatta, en klädhängare, en penntorkare, en servetthållare, ett västtyg och en näsduk.

Juldagen inleddes med tidig julotta och efterföljande högmässa och det är förstaeligt att resten av dagen ägnades mest åt sömn och mat. Annandagen eller Tredjedagen började så julkalasandet och fortsatte sedan till fram i mitten av januari.

Och det var en virvlande långdans av nöjen även på den här sidan av Fryksdalshöjden. Kalasgårdarna som författaren berättar om är förutom Gullsby, Lundsholm, Berga, Brunskogs Prästgård, Haga, Föske, Brunnsberg och Björknäs.

Kontakterna över Fryksdalshöjden ledde till att Selma Lagerlöfs första lärarinna blev en flicka från Gullsby - Aline Laurell - Karl Augusts syster. (Det är nog få guvernanter som fått så vackra ord om sig som de Aline fått av Selma Lagerlöf).

Vad hade man då för sig på dessa kalas? Givetvis var det fråga om att äta och dricka mycket gott, men för ungdomen var nog dansen det viktigaste. Karl August berättar:

”Tredjedagen den 27:e. På förmiddagen stök och bråk. På eftermiddagen hade vi främmande. Jag stod på trappan för att taga emot dem. Alla grannarna voro här, utom N-son och Ch-bergs, vilka hade förhinder. Prosten var ej här, men hans familj. Vi dansade förtvivlat och hade mycket roligt. Dansen fortfor oavbrutet från 6 till 12. ...Spelmännen voro Rieder och O R-son. T M och A N turades om att ackompanjera på piano. Dansen var livligare och jag tyckte mig se förnöjelse på varje ansikte. Jag dansade varje dans. Ännu i minnet varande damer voro:---(Här räknar han upp namnet på 14 damer, som han dansat med.)

Vad dansade man då? Jo, först en promenad, där både unga och gamla kunde vara med. Så blev det vals, polka, kotiljong, kadrilj, fransaise, mazurka, galopp och - för dem som kunde - Jössehärspolska.

Den tidens etikett tillät inte att man fick bjuda upp vem som helst; man måste ha presenterats för damen ifråga. Vid alla baler tycks bygdens egna spelmän vara anlitate. Vanligast är fiolmusik, men någon gång är klarinetten med. Några av ”herrarna” ackompanjerade på piano. Cellon var tydligen ett vanligt förekommande instrument på herrgårdarna.

”Det var överenskommet, att vi skulle äta kväll kl 12. - Spisningen varade nog en timme, varefter vi började skaka ned maten med en vals. Kotiljongen varade omkring en timme. ---Men som alltid, fruarna voro trötta och ville fara hem, varför vi måste ge oss. Och så var det slut med den roligheten vid 3-tiden.---Men därpå beslöts att man skulle hava kaffe på morgonkulan. Därpå kom ock konjakaren. Kl 4 gingo vi till sängs....” Den tidens gymnasister hade ett rejält jullov - hela januari. Bland alla tillställningar Karl August varit med om, låter vi honom berätta om Balen i skolan den 14 januari:

”På aftonen voro alla i skolhuset på balen, vilken ungherrarna ställt till med. Det var utmärkt roligt; till och med de allra dåsigaste voro pigga. Balen öppnades med en promenad. Sedan var isen bruten och man dansade som man aldrig hade dansat, skulle jag tro. Jag hade visserligen mycket svår huvudvärk i början, men jag lät mig ej störa mig så mycket därav. Snart dansade jag också bort den, och sedan mådde jag skönt, utom det att jag var som dragen ur sjön, och detsamma gällde för resten om envar. Jag dansade med ...(sjutton damer uppräknas). Polkett var som vanligt det roligaste. Fru Naucmér bjöd upp mig i det fria, vilket var mycket roligt.---

Ännu till 12 fortfor dansen. Vi fortsatte till ½2, då vi åto kväll, varefter vi åter började dansen. Efter en vals började kotiljongen, som varade i 7 kvart.

---- Kl ½5 var det slut för fruntimren och de herrar som skulle följa dem.

Kalasen var det som lyste upp det många gånger monotona livet på herrgårdarna i den värmländska skogsbygden. Det ofta svåra väglaget - särskilt under vintertid - avskräckte inte. Det gällde att ha skarpskott på glingan, och om underlaget på vägarna förändrades till hemfärden, var det inga svårigheter att få låna åkdon. Och för resten. Man hade ju ingen brådska med hemresan. Ett par tre nätter var inte ovanligt att man låg över.

Karl August berättar från ett sådant tillfälle:

”I ett rum hade det legat 21 personer. I ett annat rum, som flickorna låg i var det 11 bäddar. Jag räknade dem själv, nota bene tomma! Det var nästan lika mycket folk kvar som kvällen förut”.

Vad man än säger om det gamla herrgårdslivet i Värmland, så hjärterum fanns det, då det var kalas.

Elof Persson

Familjen Almquist från Årnäs Herrgård med vänner på festlig utflykt.

Bildgåtan

Vet du vart denna vackra veranda finns i Brunskog?
Svar på sidan 19.

Carl-Johans Grävtjänst

Brunskog

Ombesörjer grävning,
dumper och lastbils-
transporter samt skogs-
röjningsarbete

**Kontaktperson
Mikael Gustavsson
Mobil: 073-049 17 30**

Brunskogs Elektriska

Edane Rör AB

671 70 EDANE

**Vi utför de flesta
former av installationer
inom EI & VVS**

**0570-501 87(EI)
0570-502 00 (VVS)**

Kalendarium

Drängstugans Kaffeservering och Handelsboden

Öppet helger: Lördag och Söndag kl 13.00 - 18.00.
26 -27 maj, 2 - 3 juni,
Nationaldagen 6 juni
9 - 10 juni och 16 - 17 juni.

Öppet dagligen: från Lördagen den 23 juni till den 20 juli kl 13.00 - 18.00

**Under Gammelvalaveckan, Lördag den 21 juli till Lördag 28 juli, ändras Drängstugans kaffeservering till Café Tunet och serverar även bakverk.
Café Tunet: Öppet alla dagar 13.00 - 17.00.**

Öppet dagligen: från den 29 juli till den 5 augusti kl 13.00 - 18.00.

Öppet helger: Lördag och Söndag kl 13.00 - 18.00.
11 - 12 augusti och 18 - 19 augusti.

Evenemang

Hantverksmässa	29 juni - 1 juli
Gammelvala	21 juli - 28 juli
Höstmarknad	8 september - 9 september
Julmarknad	24 november - 25 november

Bildgåtan

Svar: Mellatomta i Stora Skärmnäs.

Vill du vara med och hjälpa till under Gammelvala

Det måste inte vara hela veckan, det kan vara någon dag eller några timmar en dag.
Känner du för det, kontakta kontoret 0570-522 08

OBS!

Medlemsavgift för 2012 är 100 kr och betalas in på bankgiro nr 849-90 22.
När ni betalar in, var vänliga att uppge namn och fullständig adress så att vi kan registrera Er.
Välkomna både nya och gamla medlemmar!

Nästa Bock kommer i november 2012, Vill du medverka så skicka in ditt material till expeditionen.

Adress: Brunskogs Hembygdsförening, Skutbouden, 671 94 Brunskog.

E-post: info@gammelvala.se

MOELVEN®

Moelven Edanesågen AB

Skogsägare !

Ta gärna kontakt med oss när det gäller avverkning, skogsvård eller andra skogliga frågor.

Välkommen !

 SKOGSBRUKARNA

Välkommen till din
Coop Nära-butik i Vikene!

- Hos oss kan du tanka
- Vi säljer Svenska Spels lotter
- Apoteksombud

Öppettider juni, juli och augusti

MÅND - LÖRD 9-21
SÖNDAG 12-21

Öppettider september - maj

MÅND - LÖRD 9-20
SÖNDAG 12-20

VILL DU HA MAXIMAL
ÅTERBÄRING?
BETALA MED DITT

**MEDMERA-
KORT!**

BLI MEDLEM
DIREKT I KASSAN!

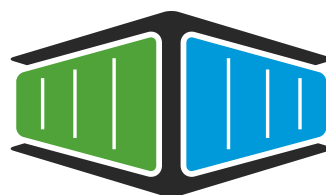
coop nära

Vikene, en del av **KONSUM VÄRMLAND**

Henrys
BYGGMATERIAL

Tel. 0570-50026

FINNEBÄCKS

Specialister på kyl- och frysrum

www.finnebacks.se

Frysen 671 70 Edane

Tel: 0570-727770

Verkstad för tyngre fordon

Hydraulslangtillverkning. Parker system.

EDANE MASKINSERVICE

Movägen 9,
671 70 Edane

info@edanemaskin.se
Tel:0570-504 00, Fax:0570-504 70